

კახა წიქარიშვილი*

სასამართლოს დამოუკიდებლობა, ენგარიშვალდაბულება და უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატთა ხელშეკრულება

1. შესავალი

დამოუკიდებელი სასამართლო არა მხოლოდ კანონის უზენაესობისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის, არამედ ქვეყნის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების აუცილებელი წინაპირობაა. საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის გამოცხადებიდან დღემდე ქვეყანაში დამოუკიდებელი მართლმსაჯულების შექმნა კვლავ პრობლემად რჩება, რასაც მრავალი სხვადასხვა მიზეზი განაპირობებს. ალბათ, მთავარი ფაქტორი კვლავ სათანადო პოლიტიკური ნების არარსებობა და სათანადო საზოგადოებრივი ცნობიერების ნაკლებობაა. თითქოს უკვე შევეგუეთ იმას, რომ პოლიტიკურად მიკერძოებული სასამართლო ჩვეულებრივი მოვლენაა და თემიდან ყველა ხელისუფალს ხარკი უნდა უხადოს: ზოგს მეტი, ზოგს ნაკლები.

2012 წელს „ქართული ოცნების“ მთავარი საარჩევნო დაპირება სამართლიანობის აღდგენა და დამოუკიდებელი სასამართლოს შექმნა იყო. მიღებული ცვლილებების შედეგად, გადახალისდა იუსტიციის უმაღლესი საბჭო, მოსამართლეებს მიეცათ იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში კანდიდატურის დასახელებისა და არჩევის თავისუფლება, ასევე თვითმმართველობის დამკვიდრების რეალური შესაძლებლობები, მედიისთვის გაიხსნა დახურული სასამართლო სხდომები და სხვ. აღნიშნულის მიუხედავად, სასამართლოს მიმართ საზოგადოების ნდობა მნიშვნელოვნად არ გაზრდილა. შესაძლოა ამის მიზეზი იყოს, ერთი მხრივ, წარსულის მძიმე მემკვიდრეობა, ხოლო, მეორე მხრივ, ის ფაქტი, რომ სასამართლოს შიგნით ძალაუფლება იმავე ადამიანებს ჩაუვარდათ ხელში, რომლებიც მართავდნენ სასამართლოს 2012 წლამდე. მოსამართლეთა ამ ჯუფმა ერთმანეთთან დააკავშირა ორი შემხვედრი ინტერესი – მოსამართლეთა ინტერესი, რომ დაცული ყოფილიყვნენ სამართლებრივი დევნიდან და მეორე მხრივ, ხელისუფლების ინტერესი, რომ ეკონტროლებინა სასამართლო.

* დოქტორანტი, ივ.ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მოსამართლეთა თვითმმართველობა სასამართლოს გაჯანსაღების ნაცვლად მოსამართლეთა თვითგადარჩენისა და მოსამართლეთა ვიწრო ჯგუფის ხელში ძალაუფლების ხელში ჩაგდების ახალ წყაროდ იქცა, ხოლო ახალმა ხელისუფლებამ ვერ გაუძლო ცდუნებას, რომ ეკონტროლებინა სასამართლო და კვლავ აღდგა ის მანკიერი კავშირი, რომელიც არსებობდა პოლიტიკურ ხელისუფლებასა და სასამართლოს შორის. 2016-19 წლებში მიღებული იქნა საკანონმდებლო ცვლილებები, რომელთა უკან აშკარად დგას მოსამართლეთა გავლენიანი ჯგუფის ძალაუფლების განმტკიცების ინტერესი¹.

დამოუკიდებელი სასამართლოს მშენებლობა, ალბათ, ორი მთავარი ეტაპისგან შედგება – პირველი არის მოსამართლეების შერჩევა – დანიშვნის ეტაპი, ხოლო მეორე – ყველაფერი დანარჩენი. სასამართლოს დამოუკიდებლობის აპრობირებული სტანდარტები და მექანიზმები თავიანთ დანიშნულებას მხოლოდ მაშინ ასრულებენ, როცა პირველი ეტაპი, ანუ მოსამართლეთა დანიშვნის ეტაპი, წარმატებით დასრულდება და სასამართლო კორპუსი დაკომპლექტდება კეთილსინდისიერი და კვალიფიციური ადამიანებით. საზოგადოება სწორედ ასეთ მოსამართლეებს ანდობს მართლმსაჯულების განხორციელებასა და სასამართლოების მართვას. დემოკრატიულ საზოგადოებაში სასამართლო ხელისუფლება ცალკე შტოს წარმოადგენს, მოსამართლეები ინიშნებიან უვადოდ, მათ იცავთ იმუნიტეტი, სხვა საჯარო მოხელეებისგან განსხვავებით, პასუხს არ აგებენ ჩვეულებრივი პროფესიული შეცდომის გამო, მოსამართლის საქმიანობაში ჩარევა დაუშვებელია, სასამართლო კორპუსი ახდენს თვითგანახლებას, თვითრეგულირებასა და თვითგაჯანსაღებას, მოიპოვებს და ინარჩუნებს საზოგადოებრივ ნდობას, ქმნის და ახორციელებს სამართლებრივ პოლიტიკას, მართავს და განკარგავს საბიუჯეტო სახსრებს.

მეორე მხრივ, თუ აღმოჩნდა ისე, რომ სასამართლოს მართვის ბერკეტები არაკეთილსინდისიერ ადამიანებს ჩაუვარდათ ხელში ყველა აპრობირებული მექანიზმი დემოკრატიისა და მართლმსაჯულების ინტერესის საზიანოდ შეიძლება იქნას გამოყენებული. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ჩვენ შეიძლება მივიღოთ სამართლებრივად დაცული ციხე-სიმაგრე, რომელიც შეიძლება იქცეს კორუფციის, ნეპოტიზმის, მართლმსაჯულებით ვაჭრობის, ძალაუფლების ბოროტად გამოყენებისა და უპასუხისმგებლობის ბუდედ.

2017 წელს მიღებულ იქნა მნიშვნელოვანი საკონსტიტუციო ცვლილება, რომლითაც უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა წარდგენის უფლებამოსილება საქართველოს პრეზიდენტისგან იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს გადაეცა. 2018 წლის დეკემბერში იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ საქართველოს პარლამენტისთვის წარდგენილმა 10 კაციათა სიამ, როგორც ფორმის, ასევე შინაარსის გამო ფართო საზოგადოებრივი აღშფოთება გამოიწვია და პოლიტიკურ კრიზისშიც გადაიზარდა. 2019 წელს აღნიშნული კრიტიკის საპასუხოდ მმართველმა გუნდმა შეიმუშავა და დაამტკიცა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა შერჩევის ახლებური რეგულაციები, რომელთა საფუძველზეც 2019 წლის ივნის-დეკემბერში უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების შერჩევის პროცესი წარიმართა. აღნიშნულმა პროცესმა ასევე საზოგადოებრივი და საერთაშორისო მკვეთრი კრიტიკა დაიმსახურა, რაზეც

¹ იხ. წიქარიშვილი ვ. კლანური მმართველობა სასამართლოში 2007 წლიდან დღემდე, ხელმისაწვდომია: <https://article42.ge/media/1001447/2019/04/22/2853cf2c9d2199d8311b47b2e4b27cce.pdf>

ქვემოთ ვისაუბრებთ, თუმცა, მეორე მხრივ, დასაფასებელია ის, რომ ისტორიაში პირველად მოსამართლეობის კანდიდატები წარდგნენ საზოგადოების წინაშე და მათ მოუწიათ იმ შეკითხვებზე პასუხის გაცემა (ან არ გაცემა), რომლებიც წლების განმავლობაში დაგროვდა სასამართლო ხელისუფლების მიმართ. შესაბამისად, უზენაესი სასამართლოს კანდიდატებთან გასაუბრებებმა წარმოაჩინა სასამართლოს ანგარიშვალდებულების სრულიად ახალი ფორმა. თუმცა სხვა საკითხია, თუ რამდენად წარმატებულად ჩააბარა სასამართლო ხელისუფლებამ ანგარიშვალდებულების ეს ტესტი.

წინამდებარე სტატიაში განვიხილავთ სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების კონცეფციებს, საქართველოში ამ კუთხით არსებულ ძირითად პრობლემებს და სასამართლოს ანგარიშვალდებულებისა და დამოუკიდებლობის კუთხით უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის იმ ოცი კანდიდატის ხედვებს, რომლებიც საქართველოს პარლამენტის წინაშე წარდგნენ.

2. რა არის სასამართლოს დამოუკიდებლობა?

ერთ-ერთი გავრცელებული განმარტებით, სასამართლოს დამოუკიდებლობა განიმარტება, როგორც სასამართლოებისა და მოსამართლეების უნარი, განახორციელონ საკუთარი ფუნქციები სამთავრობო ან კერძო სუბიექტების ჩარევის ან კონტროლისგან თავისუფლად².

მკვლევარების ნაწილი თანხმდება იმაზე, რომ სასამართლოს დამოუკიდებლობას აქვს მინიმუმ სამი ასპექტი: პირველი – ეს არის მოსამართლეთა მიერ მიუკერძოებელი გადაწყვეტილებების მიღება, მეორე – ეს არის სასამართლოს გადაწყვეტილების სავალდებულო ხასიათი და მესამე – ეს არის მოსამართლის დაცვა გარე ჩარევებისაგან³.

სასამართლოს დამოუკიდებლობას ბევრი სხვადასხვა ფაქტორი განაპირობებს, მათ შორის⁴:

- სასამართლოს დამოუკიდებლობის აღიარება შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობით;
- მოსამართლეთა დანიშვნა და დაწინაურება ობიექტური და გამჭვირვალე კრიტერიუმების საფუძველზე, მოსამართლეთა დანიშვნის დროს პოლიტიკური ჩარევების გამორიცხვა;
- მოსამართლეთათვის გარანტირებული უფლებამოსილების ვადის დადგენა;

2 იხ. <https://www.britannica.com/topic/judicial-independence>

3 იხ. Matthew Stephenson, Judicial Independence: What It Is, How It Can Be Measured, Why It Occurs <http://siteresources.worldbank.org/INTLAWJUSTINST/Resources/JudicialIndependence.pdf>

4 იხ. მათ შორის, Coundhry Sujit, International Standards for the Independence of the Judiciary; https://www.researchgate.net/publication/319403225_International_Standards_for_the_Independence_of_the_Judiciary/citation/download Judicial Matteo Mastracci, Independence: European Standards, ECHR Criteria and the Reshuffling Plan of the Judiciary Bodies in Poland, <https://www.athensjournals.gr/law/2019-5-3-6-Mastracci.pdf>

- მოსამართლეთა დაცვა პირდაპირი და არაპირდაპირი უკანონო ჩარევისაგან, ზემოქმედების ან მუქარისგან;
- მოსამართლეთა დისციპლინირება განჭვრეტადი სტანდარტებისა და სამართლიანი პროცედურების საფუძველზე.
- სასამართლო სისტემის ადეკვატური დაფინანსება და მატერიალური უზრუნველყოფა, რათა მან შეძლოს საკუთარი ფუნქციის დაუბრკოლებელი შესრულება.
- მოსამართლეებზე საქმეთა განაწილების ობიექტური სისტემა და სხვ.

სასამართლოს დამოუკიდებლობა ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციის მე-6 მუხლით გარანტირებული უფლების შემადგენელი ნაწილია. იმ საკითხის შეფასებისას, არის თუ არა სასამართლო დამოუკიდებელი, ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლო მხედველობაში იღებს სხვადასხვა ფაქტორს, მათ შორის, „მოსამართლეთა დანიშვნის მეთოდს და მათი მანდატის ხანგრძლივობას, გარე ზეწოლებისაგან დაცვის მექანიზმების არსებობას და საკითხს, თუ რამდენად ქმნის ასეთი სასამართლო დამოუკიდებლობის შთაბეჭდილებას⁵. ევროსასამართლოს განმარტებით, „სასამართლოს დამოუკიდებლობა გულისხმობს მოსამართლის არა მხოლოდ გარე, არამედ შიდა ზეგავლენებისგან დაცვას“. „სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობა გულისხმობს მოსამართლის თავისუფლებას კოლეგა მოსამართლეების ან ადმინისტრაციული ფუნქციების მატარებელი მოსამართლეების, მაგალითად, სასამართლოს ან პალატის თავმჯდომარეების დირექტივებისა ან ზეგავლენებისგან“⁶. ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრაქტიკით, „შიდა დამოუკიდებლობა“ დარღვეულია, თუ მოსამართლის კოლეგას აქვს მოსამართლეზე ზეგავლენის ბერკეტი და ცდილობს მოსამართლეზე ზეგავლენას საქმის განხილვისას⁷.

ერთმანეთისგან ასხვავებენ სასამართლოს ინსტიტუციურ დამოუკიდებლობასა და მოსამართლის ინდივიდუალურ დამოუკიდებლობას.

მოსამართლის ინდივიდუალური დამოუკიდებლობა მოიაზრებს მოსამართლის მიერ ფუნქციების განხორციელებას გარე ჩარევებისგან დამოუკიდებლად, ხოლო სასამართლოს ინსტიტუციური დამოუკიდებლობა მოიაზრებს სასამართლოს, როგორც ხელისუფლების შტოს, დამოუკიდებლობას გარე ჩარევებისაგან.

5 ECtHR 22 December 2009, Case No. 24810/06, Parlov-Tkalčić v Croatia, para. 86

6 იქვე.

7 Joost S. *The concept of 'internal judicial independence' in the case law of the European Court of Human Rights*, (pp.104). *European Constitutional Law Review*, volume 15,.

3. რა პრინციპებს უნდა აკმაყოფილებდეს ანგარიშვალდებულება?

ტერმინი „ანგარიშვალდებულება“ განმარტავენ, როგორც ორ სუბიექტს შორის ურთიერთობას, როდესაც ერთ სუბიექტს, „მოქმედ პირს“, აქვს ვალდებულება, ახსნას და დაასაბუთოს საკუთარი ქმედებები, ხოლო მეორე სუბიექტს, „ფორუმს“, აქვს უფლება, დაუსვას შეკითხვები, განახორციელოს შეფასებითი მსჯელობა. ამასთან ერთად, მოქმედი პირის მიმართ შეიძლება დადგეს გარკვეული შედეგები⁸.

ერთმანეთისგან ასხვავებენ ინდივიდუალური მოსამართლის ანგარიშვალდებულებას (მაგალითად, მოსამართლის დისციპლინური პასუხისმგებლობა, მოსამართლის მიერ გადაწყვეტილების დასაბუთება) და სასამართლოს ანგარიშვალდებულებას (მაგალითად სასამართლოს მიერ წლიური ანგარიშების გამოქვეყნება, ან სასამართლო სხდომების საჯაროობა), ასევე ერთმანეთისგან ასხვავებენ ანგარიშვალდებულებას შინაარსთან (მაგ. სასამართლოს გადაწყვეტილებათა საფუძვლების გამოქვეყნება) და პროცესთან (მაგალითად საქმეთა განაწილების მეთოდი, მოსამართლეთა შერჩევის მეთოდი) და სხვ.⁹

სასამართლოს დამოუკიდებლობა სცემს პასუხს შეკითხვაზე: „დამოუკიდებლობა ვისგან ან რისგან“? ხოლო ანგარიშვალდებულება სცემს პასუხს შეკითხვაზე: „ანგარიშვალდებულება ვის წინაშე ან რასთან დაკავშირებით“?¹⁰

შეკითხვაზე, თუ ვის წინაშეა სასამართლო ანგარიშვალდებულები, მკვლევარები გამოყოფენ სამ სუბიექტს: ზემდგომი სასამართლო, აღმასრულებელი ხელისუფლება და ხალხი. თითოეულ მათგანს აქვს თავისი მოლოდინი სასამართლოს მიმართ და შეფასების განსხვავებული კრიტერიუმები. ზემდგომი სასამართლოები ქვემდგომი სასამართლოების შეფასების კრიტერიუმად კანონს იყენებენ, აღმასრულებელი ხელისუფლება აქცენტს აკეთებს პროდუქტიულობასა და მსგავს მენეჯერულ ღირებულებებზე, ხოლო სახალხო ანგარიშვალდებულება აქცენტს აკეთებს მართლმსაჯულების ხარისხსა და სასამართლო სერვისზე¹¹.

8 წიქარიშვილი კ. (2011). *რაოდენობა და ხარისხი სასამართლოს საქმიანობაში* (გვ.11), თბილისი

9 იქვე

10 იქვე, გვ.12.

11 Richard M. and Francesco C. (2007). *Judicial Evaluation in Context, Principles, Practices and Promise in 9 European Countries*, European Journal of Legal Studies

4. სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და ანგარიშვალდებულების კუთხით არსებული პრობლემები საქართველოში.

როგორც ქართული, ასევე საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით, შესაძლოა, ერთმანეთს შევუპირისპიროთ სასამართლოს ორი მოდელი 1. დამოუკიდებელი სასამართლოს მოდელი და 2. მორჩილი სასამართლოს მოდელი.

ა. დამოუკიდებელი სასამართლოს მოდელში

- მოსამართლედ ინიშნება კვალიფიციური და კეთილსინდისიერი კადრი. დანიშნული პირი არ არის დავალებული არავის წინაშე.
- სასამართლო ხელისუფლება იზიდავს დამოუკიდებელ, კეთილსინდისიერ და კვალიფიციურ კადრებს.
- მოსამართლე პროცესს წარმართავს მიუკერძოებლად, მან წინასწარ არ იცის თუ რა გადაწყვეტილება უნდა მიიღოს; მოსამართლე გადაწყვეტილებას იღებს მხოლოდ მტკიცებულებებზე, კანონსა და შინაგან რწმენაზე დაყრდნობით.
- ზემდგომი ინსტანციის სასამართლოები ასწორებენ დაშვებულ სამართლებრივ შეცდომებს, ერთგვაროვან პრაქტიკასა და მართლმსაჯულების ხარისხს უზრუნველყოფენ.
- მოსამართლე წინასწარ არავისთან ათანხმებს თავის გადაწყვეტილებას.
- ადმინისტრაციული ფუნქციის მქონე მოსამართლეები (სასამართლოს, პალატების, კოლეგიების თავმჯდომარეები) შეირჩევიან წმინდა პროფესიული და მენეჯერული ნიშნით; მათი ფუნქციაა სასამართლოს გამართული მენეჯმენტი და მართლმსაჯულების ხარისხის ხელშეწყობა.
- მოსამართლეთა შორის საქმეთა განაწილება ხდება ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე, ადამიანური ჩარევა განაწილების პროცესში შესაძლოა მოხდეს მოსამართლეთა თანაბარი დატვირთვის დასარეგულირებლად.
- მოსამართლის პრინციპულობა და მისი კრეატიულობა წახალისებულია.
- იუსტიციის უმაღლესი სკოლა გამოიყენება დამოუკიდებელი და კვალიფიციური კადრის აღსაზრდელად.
- გამოსაცდელი ვადით კანდიდატების დანიშვნა მიზნად ისახავს დამოუკიდებელ, კეთილსინდისიერ კადრებზე დაკვირვებასა და მათ შერჩევას.

- მოსამართლის დაწინაურება ხდება კვალიფიკაციისა და დამსახურების მიხედვით, ობიექტური კრიტერიუმების საფუძველზე; ეს აძლევს მაგალითს სხვა მოსამართლეებს;
- მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობა ხდება სასამართლოს ავტორიტეტის ხელმყოფი ქმედებებისათვის, სამართლიანი პროცედურების საფუძველზე. დისციპლინური პასუხისმგებლობა არის მოსამართლის ანგარიშვალდებულების ფორმა და სასამართლოს თვითგაჯანსაღების მექანიზმი.
- მოსამართლეთა თვითმმართველობის ორგანოს არჩევნები ხორციელდება მოსამართლეთა შორის ჯანსაღი კონკურენციის საფუძველზე; მოსამართლეები ირჩევენ იმას, ვისაც შეუძლია საუკეთესოდ დაიცვას მართლმსაჯულების ინტერესები, იზრუნოს სასამართლოს დამოუკიდებლობისა და სანდოობის ხარისხის გაზრდაზე.
- სასამართლოს აქვს ღია და გახსნილი ურთიერთობა ხელისუფლების სხვა შტოებთან კანონის ფარგლებში.
- სასამართლო ანგარიშვალდებულად გრძნობს თავს საზოგადოების წინაშე და ცდილობს ჯანსაღი დიალოგი წარმართოს საზოგადოებასთან სასამართლოს ადმინისტრირების ყველა მნიშვნელოვან საკითხზე.
- დამოუკიდებელი სასამართლო თამაშის თავის წესებს ამკვიდრებს. ყველა (მათ შორის პოლიტიკური ხელისუფლება) შეჩვეულია ამ წესებს და მათ შესაბამისად მოქმედებს. ეს წესები კანონსა და სამოსამართლო ეთიკის კოდექსში, სხვა ნორმატიულ აქტებშია გაწერილი.

ბ. მორჩილი სასამართლოს მოდელი.

- მოსამართლედ ინიშნება მორჩილი კადრი, რომელიც დავალებულია დამნიშნავის წინაშე.
- სასამართლო იზიდავს მორჩილ კადრებს, რომლებიც მედეგობითა და პრინციპულობით არ გამოირჩევიან.
- მოსამართლე საქმეს იხილავს მიკერძოებულად, მან წინასწარ იცის საქმის შედეგი და საქმისწარმოების პროცესსა და გადაწყვეტილებას არგებს ამ შედეგს.
- მოსამართლე თავის გადაწყვეტილებას წინასწარ ათანხმებს გარეშე პირთან, ხშირ შემთხვევაში ეს არის სასამართლოს თავმჯდომარე.
- სასამართლოს ინსტანციური კონტროლი გულისხმობს წინასწარ დადგენილი შედეგის მიღების უზრუნველყოფას. სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლოს აქვს მიღებული ერთი დავალება, თუ რა შედეგი უნდა დადგეს საქმეზე. შესაძლოა, ეს მითითება ინსტანციიდან ინსტანციაში შეიცვალოს, რა შემთხვევაშიც საბოლოო გადაწყვეტილებაც შეიცვლება.

- ადმინისტრაციული ფუნქციების მქონე მოსამართლეები (თავმჯდომარეები) შეირჩევიან პოლიტიკური ერთგულების ნიშნით, მათი ფუნქციაა პოლიტიკური დავალებების შესრულების უზრუნველყოფა¹².
- მოსამართლეთა შორის საქმეები ნაწილდება სუბიექტურად; ის საქმეები, რომლებზეც მისაღებია წინასწარ განსაზღვრული გადაწყვეტილება, უნაწილდებათ იმ მოსამართლეებს, რომლებსაც ასეთი დავალების შესრულება შეუძლიათ; მოსამართლეებს, რომლებსაც დავალების შესრულება არ შეუძლიათ, უნაწილდებათ ისეთი საქმეები, რომელთა მიმართაც არ არსებობს არაჯეროვანი ინტერესი.
- მოსამართლის პრინციპულობა და კრეატიულობა ხელს უშლის მის კარიერას, შესაძლოა, ეს გახდეს უფლებამოსილების ვადის გასვლის შემდეგ მის გადანიშნაზე უარის თქმის მიზეზი.
- იუსტიციის უმაღლესი სკოლა გამოიყენება მორჩილი კადრების სამჭედლოდ.
- გამოსაცდელი ვადა გულისხმობს მორჩილ კადრებზე დაკვირვებასა და მათ შერჩევას.
- მოსამართლეებს აწინაურებენ მორჩილებისა და დავალების კარგად შესრულების მიხედვით; ეს აძლევს მაგალითს სხვა მოსამართლეებს.
- დისციპლინური პასუხისმგებლობა გამოიყენება, როგორც ურჩი მოსამართლის დასჯის მექანიზმი.
- სამოსამართლო თვითმმართველობის არჩევნები ხორციელდება წინასწარ განსაზღვრული შედეგის მიღების მიზნით. არ არსებობს კანდიდატებს შორის ჯანსაღი კონკურენცია.
- სასამართლოს აქვს ფარული კომუნიკაციის არხები ხელისუფლების სხვა შტოებთან; ამ არხებიდან სასამართლო იღებს და ასრულებს პოლიტიკურ და არაპოლიტიკურ დავალებებს;
- სასამართლოს არ აქვს ღია და ჯანსაღი დიალოგი საზოგადოებასთან.
- მორჩილი სასამართლო თამაშის თავის წესებს ამკვიდრებს. გარე სუბიექტებმა იციან, რომ სასამართლოზე არაჯეროვანი ზეგავლენა შესაძლებელია, ამიტომ ცდილობენ ამ ზეგავლენის არხებით სარგებლობას.

12 სამეცნიერო ლიტერატურაში სასამართლოს თავმჯდომარის ასეთ ფუნქციას "გადამცემი ლევდის" (transmission belt) სახელით მოიხსენიებენ. ასეთი ტრადიცია საბჭოთა წარსულიდან მომდინარეობს და ჯერ კიდევ არის შემორჩენილი ზოგიერთ პოსტსაბჭოთა ქვეყანაში. ("The main role of the court presidents was thus to 'transmit' orders from the Communist Party to individual judges in sensitive cases." იხ. David Kosar, **Politics of Judicial Independence and Judicial Accountability in Czechia: Bargaining in the Shadow of the Law between Court Presidents and the Ministry of Justice**, *European Constitutional Law Review*, Vol. 13, issue 1, p. 96.)

5. საქართველოში მოქმედი მოდელი

სხვადასხვა კვლევა ადასტურებს, რომ ქართულ მართლმსაჯულებაში ტრადიციულად შეინიშნება „მორჩილი სასამართლოს“ მოდელის ნიშნები. მაგალითისთვის, 2017 წელს კონსტიტუციის 42-ე მუხლმა ჩაატარა პრაქტიკოსი იურისტების აზრის კვლევა სასამართლოს დამოუკიდებლობის შემზღვევად ფაქტორებთან დაკავშირებით. კვლევის შედეგად, გამოიკვეთა სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხელისშემშლელი შემდეგი ფაქტორები¹³;

- არაფორმალური გარიგებები მოსამართლეთა შერჩევა-დანიშვნის დროს;
- აღმასრულებელი ხელისუფლების ჩარევა შერჩევა-დანიშვნის პროცესში;
- ნეპოტიზმი მოსამართლეთა დანიშვნისას;
- მოსამართლედ დანიშვნის დროს კანდიდატის დამოუკიდებლობის არასაკმარისად შემოწმება;
- სასამართლოს თავმჯდომარეთა შერჩევა პოლიტიკური ნიშნით;
- სასამართლოს თავმჯდომარეების მიერ საქმისწარმოების კონტროლი (საქმეთა განაწილებაში ჩარევა, საქმის შედეგების წინასწარი შეთანხმება თავმჯდომარესთან)¹⁴;
- არასასურველ მოსამართლეთა იძულებითი მივლინებები¹⁵;
- არასასურველ მოსამართლეთა გადაყვანა მოსამართლეთა რეზერვში¹⁶;
- დისციპლინური მექანიზმების არასათანადო მიზნებით გამოყენება მოსამართლეებზე ზემოქმედების მიზნით¹⁷;
- მოსამართლეთა ასოციაციების პასიური როლი სასამართლოს დამოუკიდებლობის დაცვაში¹⁸;

13 კონსტიტუციის 42-ე მუხლი, სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხელისშემშლელი ფაქტორების თაობაზე პრაქტიკოსი იურისტების აზრის კვლევა. თბილისი, 2017 <https://article42.ge/media/1001447/2019/01/09/df8851f838d9e9c59df59bc-5630f41a9.pdf>

14 იხ. სასამართლო სისტემაში ე.წ. მოსმენებთან დაკავშირებით იხ. აგრეთვე, საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია, მართლმსაჯულება საქართველოში, 2010, გვ. 16. www.shorturl.at/dvFU2

15 იხ. ვახტანგ მჭედლიშვილი, მართლმსაჯულების ხელმისაწვდომობის პრობლემა, გამომწვევი მიზეზები და გადაჭრის გზები, თბილისი, 2017, გვ. 16. www.shorturl.at/koRY4

16 იქვე, გვ. 16.

17 იხ. მაგ. დისციპლინური მექანიზმების პოლიტიკური მიზნით გამოყენება, ე.წ. მემბოხე მოსამართლეების საქმეზე, Transparency International, Refreshing Georgia's Courts Trial by jury: More democracy or a face-lift for the judiciary? p. 2 <https://www.transparency.ge/sites/default/files/Trial%20by%20Jury.pdf>

18 იხ. აგრეთვე ამერიკის იურისტთა ასოციაცია, სასამართლო რეფორმის ინდექსი, საქართველო, 2008, გვ. 116; იხ. აგრეთვე, საერთაშორისო გამჭვირვალობა, საქართველო, საქართველოს ანტიკორუფციული სისტემის შეფასება, 2011, გვ. 77. https://www.transparency.ge/sites/default/files/tigeorgia_nisreport_ka.pdf

- პროკურატურის ზეწოლა სასამართლოზე¹⁹;
- მოსამართლეების იძულება, დაეწერათ განცხადება სამსახურიდან გათავისუფლებს შესახებ;
- პრინციპული მოსამართლეების განდევნა სასამართლო სისტემიდან;
- მოსამართლეებსა და მათ ოჯახის წევრებზე ზეწოლა;
- კლანური მმართველობა სასამართლოში.

6. უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა შერჩევა საქართველოში

2017 წელს საქართველოს კონსტიტუციაში შეტანილი ცვლილებებით, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა დასახელების უფლებამოსილება, საქართველოს პრეზიდენტისგან, იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს გადაეცა. 2019 წელს, საპარლამენტო უმრავლესობამ შეიმუშავა და დაამტკიცა საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტი, რომელიც უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა შერჩევის დეტალურ პროცედურას ითვალისწინებს, თუმცა, თავად ეს კანონმდებლობა გახდა საერთაშორისო ორგანიზაციების, არასამთავრობო სექტორისა და პოლიტიკური პარტიების კრიტიკის საგანი. კრიტიკოსების მთავარი არგუმენტი იყო ის, რომ შემოთავაზებული რეგულაცია საშუალებას აძლევდა იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, საკუთარი შეხედულებითა და დაუსაბუთებლად, მიეღო კანდიდატების შერჩევის შესახებ გადაწყვეტილება. აღნიშნული კანონმდებლობის საფუძველზე, 2019 წლის მაისიდან დეკემბრამდე, განხორციელდა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა შერჩევის პროცედურები საქართველოს პარლამენტსა და იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში. უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა შერჩევის კონკურსში მონაწილეობას იღებდა სულ 143 კანდიდატი, რომელთა რიცხვი იუსტიციის უმაღლესმა საბჭომ წინასწარი გაცხრილვის პროცედურით 50-მდე შეამცირა. იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში გასაუბრება 50 კანდიდატთან ჩატარდა, ხოლო გასაუბრების შემდეგ განხორციელებული კენჭისყრის საფუძველზე, საქართველოს პარლამენტს წარედგინა 20 კანდიდატი.

2019 წლის სექტემბერ-ნოემბერში, პარლამენტის იურიდიულმა კომიტეტმა, 20-ვე კანდიდატს მოუსმინა, ხოლო 2019 წლის 23 დეკემბერს საქართველოს პარლამენტმა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლედ აირჩია 14 კანდიდატი. როგორც იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში, ასევე საქართველოს პარლამენტში კანდიდატთა მოსმენები პირდაპირი ეთერით გადაიცემოდა.

19 იხ. აგრეთვე, საერთაშორისო გამჭვირვალობა, საქართველო, საქართველოს ანტიკორუფციული სისტემის შეფასება, 2011, გვ. 75. https://www.transparency.ge/sites/default/files/tigeorgia_nisreport_ka.pdf

მოსამართლეთა შერჩევის პროცესმა მძაფრი კრიტიკა დაიმსახურა როგორც საერთაშორისო, ასევე ეროვნული ორგანიზაციების მხრიდან²⁰.

განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გამოვეყნოთ შემდეგი ხარვეზები:

- კანდიდატთა სიის ფორმირება მოხდა საბჭოს 10 წევრის წინასწარი შეთანხმებით, რამაც გადაწყვეტი მნიშვნელობა იქონია როგორც 50 კაციანი, ასევე 20 კაციანი სიის შერჩევის თვალსაზრისით²¹.
- შერჩევის შემდეგ ეტაპზე ვერ გადავიდა ზოგიერთი კანდიდატი, რომელმაც მაღალი ქულა მიიღო და გადავიდა მასზე უფრო დაბალქულიანი კანდიდატი²².
- იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს შერჩევის ეტაპზე ადგილი ჰქონდა ინტერესთა კონფლიქტის მკაფიო შემთხვევებს²³.
- სასამართლომ უარი განაცხადა რიგი კანდიდატების მიერ წარსულში მიღებული გადაწყვეტილებების გასაჯაროებაზე²⁴.
- პარლამენტმა ისე დაამტკიცა იურიდიული კომიტეტის მიერ შემოთავაზებული თითოეული კანდიდატი, რომ მათი შერჩევის გადაწყვეტილება არ ყოფილა დასაბუთებული და არ ყოფილა დისკუსია ამ კანდიდატების დადებით ან უარყოფით თვისებებთან დაკავშირებით²⁵.

კრიტიკა ეხება არა მხოლოდ შერჩევის პროცესს, არამედ – კონკურსის შედეგებსაც, კერძოდ იმას, რომ საბოლოოდ შერჩეულ სიაში მხოლოდ სასამართლოში მოქმედი გავლენიანი ჯგუფის, ე.წ. „კლანის“ მოსამართლეები ან მათი მხარდამჭერი კანდიდატები, ან ხელისუფლებასთან დაახლოებული პირები მოხვდნენ²⁶.

20 სახალხო დამცველი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ შერჩევის მონიტორინგის ანგარიში (2019) <http://ombudsman.ge/res/docs/2019100811095425887.pdf>

21 იქვე, გვ. 9-13

22 სახალხო დამცველი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ შერჩევის მონიტორინგის ანგარიში <http://ombudsman.ge/res/docs/2019100811095425887.pdf> (სქოლიო, გვ. 11)

23 სახალხო დამცველი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატების იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ შერჩევის მონიტორინგის ანგარიში, გვ. 11. <http://ombudsman.ge/res/docs/2019100811095425887.pdf>,

24 დამოუკიდებელი იურისტების და სამოქალაქო აქტივისტების ჯგუფი პარლამენტს მოუწოდებს უზენაესი სასამართლოს კანდიდატების სიას მხარი არ დაუჭიროს <https://democracyindex.ge/ge/news/read/33/damoukidebeli-iuristebis-da-samoqalac-aqtivistebis-jgufi-parlaments-mouwodebs-uzenaesi-sasamartlos-kandidatibis-sias-mxari-ar-dauchiros->

25 ეუთოს დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და ადამიანის უფლებათა ოფისი, უზენაესი სასამართლოს მოსამართლთა წარდგენისა და დანიშვნის მეორე ანგარიში, 2019. გვ. 8 <https://www.osce.org/ka/odihr/443497?download=true>

26 დამოუკიდებელი იურისტების და სამოქალაქო აქტივისტების ჯგუფი პარლამენტს მოუწოდებს უზენაესი სასამართლოს კანდიდატების სიას მხარი არ დაუჭიროს <https://democracyindex.ge/ge/news/read/33/damoukidebeli-iuristebis-da-samoqalac-aqtivistebis-jgufi-parlaments-mouwodebs-uzenaesi-sasamartlos-kandidatibis-sias-mxari-ar-dauchiros-> კოალიცია დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისთვის, იურიდიულ კომიტეტში უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატთა მოსმენის პროცესის შეფასება, 11 დეკემბერი, 2019 http://coalition.ge/index.php?article_id=234&clang=0

7. უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატთა ხელვაკი სასამართლოს დამოუკიდებლობასა და ანგარიშვალდებულებასთან დაკავშირებით.

2020 წლის იანვარ-თებერვალში, ორგანიზაცია კონსტიტუციის 42-ე მუხლმა და დამოუკიდებელი იურისტების ჯგუფმა, შესწავლა საქართველოს პარლამენტისათვის წარდგენილ 20 კანდიდატის გასაუბრება როგორც საქართველოს პარლამენტში, ასევე – იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში. შესწავლის დროს ყურადღება გამახვილდა კანდიდატების ხედვებზე სასამართლოს დამოუკიდებლობის, სანდოობისა და ანგარიშვალდებულების კუთხით²⁷. ანგარიშში გამოიკვეთა შემდეგი დასკვნები²⁸.

შეკითხვაზე, თუ როგორი იყო სასამართლოს დამოუკიდებლობა 2012 წლამდე, კანდიდატების ნაწილმა (გიორგი მიქაუტაძე, მერაბ გაბინაშვილი, თამარ ალანია, მირანდა ერემაძე) განაცხადეს, რომ სასამართლო იყო დამოუკიდებელი, ნაწილმა (ზაზა თავაძე, მაია ვაჩაძე) განაცხადა, რომ სასამართლო იყო ნაწილობრივ დამოუკიდებელი, ხოლო კანდიდატის ნაწილმა ამა თუ იმ საბაბით თავი აარიდა ამ შეკითხვაზე პასუხის გაცემას. მხოლოდ ერთმა კანდიდატმა – შალვა თადუმაძემ განაცხადა, რომ სასამართლო იყო სისტემური ზეწოლის ქვეშ²⁹.

საინტერესო არის ის, რომ იმ კანდიდატების ეს პოზიცია პირდაპირ ეწინააღმდეგება მმართველი პარტიის ოფიციალურ პოზიციას, რომელიც ყოველთვის დაბალ შეფასებას აძლევდა 2012 წლამდე სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხარისხს³⁰.

შეკითხვაზე, თუ რა ფაქტორები ზღუდავდა სასამართლოს დამოუკიდებლობას, კანდიდატების უმრავლესობამ ყურადღება გაამახვილა საკანონმდებლო და ინსტიტუციურ ფაქტორებზე, როგორებიცაა: სასჯელების შეკრების წესი, მოსამართლისთვის მინიმუმზე დაბალი სასჯელის გამოტანის შესაძლებლობის ჩამორთმევა, კანონის უხეში დარღვევისათვის მოსამართლის პასუხისმგებლობა, იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში პოლიტიკოსების შეყვანა და სხვ³¹. მეორე მხრივ, კანდიდატებმა თავი აარიდეს შეფასებინათ ის მავნე პრაქტიკა, რომელსაც სასამართლოს მმართველობაში მყოფი ჯგუფი იყენებდა მოსამართლეების დასაშინებლად და საქმეებზე ზეგავლენის მოსახდენად, მათ შორის, შერჩევითი დისციპლინური პასუხისმგებლობა,

27 კანდიდატების პასუხები კომპეტენტურობის კუთხით დეტალურად შეფასებულია დამოუკიდებელი და გამჭვირვალე მართლმსაჯულებისათვის კოალიციის ანგარიშში. http://coalition.ge/index.php?article_id=235&clang=0

28 კონსტიტუციის 42-ე მუხლი, დამოუკიდებელი იურისტების ჯგუფი. უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატებთან გასაუბრებების ანალიზი, 2020

29 იქვე

30 იხ. მაგ. ბიძინა ივანიშვილი, „წინა ხელისუფლების დროს სასამართლო არ არსებობდა“ <http://www.tabula.ge/ge/verbatim/108485-ivanishvili-sasamartlos-mivecit-tvitgadarchenisa-da-tvitaghdgenis-sashualeba>; ირაკლი კობახიძე „სასამართლო სისტემა 2012 წლამდე იყო უვარგისი, ადვილი რასაც ეტყოდა, იმას აკეთებდნენ. იყო მილიონი ქეისი, ცუდი ქეისი“. <http://www.tabula.ge/ge/verbatim/143898-kobaxidze-mosamartleebi-romlebic-cud-raghacebs-aketebdnen-axla-karg-raghacebs>

31 კონსტიტუციის 42-ე მუხლი, დამოუკიდებელი იურისტების ჯგუფი. უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატებთან გასაუბრებების ანალიზი, 2020

მოსამართლეთა იძულებითი გადაყვანები, საქმეთა განაწილების სისტემით მანიპულირება, საქმეთა წინასწარი მოსმენები და სხვ. კანდიდატთა ნაწილმა, მათი არსებობა პირდაპირ უარყო, ხოლო ნაწილმა თქვა, რომ ამ მეთოდების შესახებ არაფერი სმენია.

ჩნდება შეკითხვა, რომ თუ სასამართლო დამოუკიდებელი იყო და მხოლოდ კანონით იყო შეზღუდული, მოსამართლეთა კონფერენცია ან მოსამართლეთა ასოციაცია რატომ არ აკეთებდა საჯარო განცხადებებს, ან არ იჩინდა ინიციატივას შემზღუდველი კანონმდებლობის შესაცვლელად. ოფიციალური პოზიციის დაფიქსირება შეეძლო იუსტიციის უმაღლეს საბჭოსაც, ვინაიდან 2007 წლიდან, იუსტიციის უმაღლეს საბჭოში წევრთა ნახევარზე მეტს შეადგენენ მოსამართლეები. ერთ-ერთ კანდიდატს – პაატა სილაგაძეს – მართლაც დაესვა ეს შეკითხვა, თუმცა მან განაცხადა, რომ მოსამართლეთა კონფერენციის ფორმატი არ იძლეოდა ასეთი განცხადებების გაკეთების საშუალებას³². ცხადია, ეს პასუხი, მოკლებულია დასაბუთებას, ვინაიდან მოსამართლეთა კონფერენციასა და მოსამართლეთა ასოციაციას, ისევე როგორც, იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს, არასდროს უკრძალავდა კანონი საჯარო და, მათ შორის, კრიტიკული განცხადებების გაკეთებას.

აღნიშნული მეტყველებს, რომ, ერთი მხრივ, კანდიდატები ცდილობენ სასამართლო სისტემაში არსებულ გავლენიან ჯგუფს, „კლანს“ აარიდონ პასუხისმგებლობა სისტემური პრობლემების გამო, რაც 2012 წლამდე არსებობდა, ხოლო, მეორე მხრივ, კანდიდატებს აქვთ ღირებულებითი პრობლემა, რომლის გამოც, ვერ ახერხებენ, გაემიჯნონ მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის სისტემურ ხელყოფას, რაც წლების განმავლობაში ხორციელდებოდა როგორც სასამართლოს გარედან, ასევე – შიგნიდან.

შეკითხვაზე, ხორციელდებოდა თუ არა მოსამართლეებზე ზეწოლა, ყველა კანდიდატმა უპასუხა, რომ მასზე ზეწოლა არ ხორციელდებოდა და არც გაუგია კონკრეტული ფაქტი, რომ ვინმეზე ზეწოლა ყოფილიყო.

შეკითხვაზე, თუ რა გაკეთდა გასულ წლებში სასამართლოს დამოუკიდებლობის ხელშეწყობის მიზნით, კანდიდატებმა განსაკუთრებული ყურადღება გაამახვილეს 2012 წლის შემდეგ განხორციელებულ საკანონმდებლო და პრაქტიკულ ღონისძიებებზე, როგორებიცაა მოსამართლეთა უვადო დანიშვნა, იუსტიციის უმაღლეს საბჭოზე უზენაესი სასამართლოს წევრთა ნომინირების დელეგირება, დისციპლინური სამართალწარმოების რეფორმა, საქმეთა განაწილების ელექტრონული სისტემის შემოღება და სხვ.

კანდიდატთა უმრავლესობამ, რომლებმაც ამ საკითხზე ისაუბრა, სასამართლოს დამოუკიდებლობის დღეს არსებული ხარისხი მაღალი ნიშნულით შეაფასა. მაგალითად, მიაა ვაჩაძემ გამოთქვა მოსაზრება, რომ ხელისუფლება შეძლებს სასამართლოს დამორჩილებას, თუ ის სასამართლოს დამოუკიდებლობის ინსტიტუციურ საფუძვლებს შეასუსტებს.

შეკითხვაზე, თუ რატომ არ ისმის განსხვავებული აზრი მოსამართლეთა კონფერენციაზე, კანდიდატთა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ სასამართლოს საქმიანობის მნიშვნელოვან საკითხებთან დაკავშირებით მოსამართლეთა კორპუსის ერთსულოვნება ბუნებრივია.

32 იქვე

კანდიდატთა ნაწილი, მაგალითად, გიორგი მიქაუტაძე, არ ეთანხმება იმ მოსაზრებას, რომ მოსამართლეთა კონფერენციაზე განსხვავებული აზრი არ ისმის³³.

შეკითხვაზე, თუ რამდენად სწორი და გამართლებული იყო 2018 წლის დეკემბერში იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეობის კანდიდატთა სიის წარდგენა აღნიშნული ფორმით, ყველა კანდიდატმა (ვისაც კი ეს ჰკითხეს) უპასუხა, რომ იუსტიციის უმაღლეს საბჭოს კანონი არ დაურღვევია. კანდიდატებიდან მხოლოდ ერთმა კანდიდატმა (მაია ვაჩაძემ) აღნიშნა, რომ ის იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს ადგილას, ასე არ მოიქცეოდა. კანდიდატების პასუხიდან ჩანს, რომ ისინი ამ ფორმით უზენაესი სასამართლოს მოსამართლის შერჩევაში სასამართლოს ანგარიშვალდებულებისა და გამჭვირვალობის კუთხით რაიმე ფუნდამენტურ ხარვეზს ვერ ხედავენ.

შეკითხვაზე, როგორ ხდება ისე, რომ მოსამართლეთა კონფერენცია იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრებად კანდიდატებს ისე ირჩევს, რომ არ ხდება მათ მიერ საკუთარი ხედვების წარმოდგენა და კოლეგებისთვის გაცნობა, კანდიდატებმა აღნიშნეს, რომ მოსამართლეები ერთმანეთს კარგად იცნობენ და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს წევრობის კანდიდატის შეხედულებების მოსმენის საჭიროება არ არსებობს (ზამბახიძე, ვაჩაძე)³⁴. ამ პოზიციიდან იკვეთება, რომ კანდიდატები ვერ აცნობიერებენ იმას, რომ მოსამართლეთა კონფერენციაზე კანდიდატის ხედვების წარმოდგენა მხოლოდ მის გაცნობას კი არ ემსახურება, არამედ – პროცესის საჯაროობას, ღიაობასა და სასამართლოს ანგარიშვალდებულებას.

შეკითხვაზე, „უნდა იყოს თუ არა მოსამართლეთა შერჩევის შესახებ საბჭოს გადაწყვეტილება დასაბუთებული, უნდა იყოს თუ არა საბჭოს კენჭისყრა ღია და უნდა საჩივრდებოდეს თუ არა მიღებული გადაწყვეტილება“ – პასუხის გაცემისას, კანდიდატების ნაწილი ემხრობა გადაწყვეტილებების დასაბუთებას (ქოჩიაშვილი, მიქაუტაძე) და კენჭისყრის ღიაობას (ვაჩაძე), რაც დადებითად უნდა ჩაითვალოს.

შეკითხვაზე, არის თუ არა ლევან მურუსიძე სასამართლო სისტემის ლიდერი, კანდიდატთა შორის აზრები გაიყო. ნაწილი მიიჩნევს, რომ ლიდერობაში ლევან მურუსიძემ იგულისხმა მოსამართლეთა ასოციაციის თავმჯდომარეობა და იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მდივნობა, მცირე ნაწილმა განაცხადა, რომ ლევან მურუსიძე მისი ლიდერი არ არის (შოთა გეწაძე, მამუკა ვასაძე).

შეკითხვაზე, თუ რა გამოწვევებია დღეს სასამართლოში შიდა დამოუკიდებლობის კუთხით, კანდიდატების ნაწილმა აღნიშნა, რომ ამ კუთხით საერთოდ არ არსებობს გამოწვევები (ჯეირანაშვილი, ცინცაძე, ქადაგიძე, მიქაბერიძე, ქოჩიაშვილი), ხოლო ნაწილმა დაასახელა გარკვეული გამოწვევები, როგორცაა გამოსაცდელი ვადა (მიქაუტაძე). რაც შეეხება კლანურ მმართველობას, როგორც გამოწვევას, კანდიდატების დიდმა ნაწილმა (ჯეირანაშვილი, ალანია, ქადაგიძე, მიქაუტაძე, მიქაბერიძე, ერემაძე) პირდაპირ უარყო კლანური მმართველობის არსებობა სასამართლოში, ხოლო ნაწილმა აღნიშნა, რომ ამის მტკიცებულებები არ არსებობს.

33 იქვე

34 იქვე

ან ინფორმაცია არ აქვს (ცინცაძე, ვასაძე); ერთმა კანდიდატმა აღნიშნა, რომ არსებობს არა კლანი, არამედ არიან მოსამართლეები, რომლებსაც აქვთ ავტორიტეტი თავიანთ კოლეგებში და წარმოდგენილი არიან მმართველ ორგანოებში (ვაჩაძე)³⁵.

კანდიდატთა მნიშვნელოვანი ნაწილი აღიარებს სასამართლოს მიმართ საზოგადოებრივი ნდობის ნაკლებობას. კანდიდატების მხრიდან შემოთავაზებულ იქნა სხვადასხვა ღონისძიება სასამართლოს მიმართ ნდობის გაზრდის მიზნით, როგორცაა სასამართლო გადაწყვეტილებების დასაბუთების ხარისხის გაზრდა (სხირტლაძე), ერთგვაროვანი პრაქტიკის შემდგომი განვითარება (ალანია), საზოგადოებასთან გახსნილი კომუნიკაცია (ცინცაძე) და საზოგადოების მეტი ინფორმირება სასამართლოში მიმდინარე დადებით პროცესებზე (გეწაძე).

ალექსანდრე წულაძემ გამოთქვა საინტერესო მოსაზრება, რომ იგი ემხრობა პირველი და მეორე ინსტანციის მოსამართლეებთან გასაუბრებების გასაჯაროებას იმავე ფორმით, როგორც უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეების შემთხვევაშია.

8. დასკვნა

სასამართლო ხელისუფლება იდეებსა და პრინციპებზე დაფუძნებული ხელისუფლებაა, რომლისთვისაც სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია საზოგადოებრივი ნდობა. 2012 წლის შემდეგ მოსამართლეებს მიეცათ შესაძლებლობა, გაეკეთებინათ “რესტარტი” ახალი, დამოუკიდებელი სასამართლოს შესაქმნელად. დაენერგათ ღირებულებათა სწორი სისტემა და აღედგინათ სასამართლოს შელახული ავტორიტეტი. ალბათ, ყველაზე გონივრული ნაბიჯი იქნებოდა, რომ სასამართლო ხელისუფლებას შეეფასებინა 2012 წლამდე არსებული სისტემური პრობლემები და საზოგადოებასთან დიალოგის გზით ეცადა ამ პრობლემების გამოსწორება, ხოლო პოლიტიკური ხელისუფლებისთვის შეეთავაზებინა თამაშის ახალი წესები. სასამართლო ხელისუფლებამ ამის საწინააღმდეგო კურსი აირჩია: დამალა და არ აღიარა შიდა დამოუკიდებლობის პრობლემები და სისტემური ხარვეზები, ძალაუფლების ბერკეტები ხელში გადასცა ძველ მმართველ კასტას – „კლანს“, ფარულ გარიგებაში შევიდა პოლიტიკურ ხელისუფლებასთან, ხოლო მოსამართლეთა უვადო დანიშვნები განახორციელა სწორედ „კლანთან“ გარიგების ნიშნით.

პროცესმა იგივე გაგრძელება ჰპოვა უზენაესი სასამართლოს მოსამართლეთა დანიშვნისას, თუმცა, იმ განსხვავებით, რომ ამჟამად, ამ პროცესმა უკვე პარლამენტში გადაინაცვლა.

უზენაესი სასამართლოს კანდიდატებთან გასაუბრებებმა აჩვენა, რომ თითქმის ყველა კანდიდატი იზიარებს ერთსა და იმავე აზრს, რაც გამოიხატება შემდეგში:

35 იქვე

- 2012 წლამდე სასამართლო იყო დამოუკიდებელი ან ნაწილობრივ დამოუკიდებელი. სასამართლოს დამოუკიდებლობის შემზღუდავი მთავარი ფაქტორი იყო კანონი.
- მოსამართლეებზე ზეწოლა არ ხორციელდებოდა, ყოველ შემთხვევაში, კანდიდატებს ამის შესახებ არაფერი სმენიათ. ერთადერთმა კანდიდატმა, შალვა თადუმაძემ, აღიარა ზეწოლის არსებობა, თუმცა აღნიშნა, რომ სისტემა სისტემაზე ახორციელებდა ზეწოლას და ეს არ იყო კონკრეტიზებული.
- სასამართლოს შიდა დამოუკიდებლობის კუთხით რაიმე გამოწვევები არ არსებობს.
- სასამართლოში კლანი არ არსებობს. არსებობს მხოლოდ მოსამართლეთა ჯგუფი, რომელსაც აქვს ავტორიტეტი კოლეგებში და ამ ჯგუფის წევრები წარმოდგენილი არიან მმართველ ორგანოებში.
- მოსამართლეთა შერჩევა დანიშვნის დროს იუსტიციის უმაღლესი საბჭო მოქმედებს კანონის ფარგლებში.
- დღეს სასამართლო არის ისეთი დამოუკიდებელი, როგორც არასდროს ყოფილა.

გზავნილი, რომლითაც ოფიციალური სასამართლო (მისი წარმომადგენლების სახით) მიმართავს მოსახლეობას, განსხვავდება იმისგან, რასაც აცხადებს „ქართული ოცნების“ ხელისუფლება სასამართლო რეფორმის განხორციელების პროცესში. კერძოდ, მმართველი პოლიტიკური ძალის ოფიციალური პოზიციით, 2012 წლამდე სასამართლოს პოლიტიკური დამოუკიდებლობა იყო უკიდურესად დაბალი, ხოლო მოსამართლეები იმყოფებოდნენ სრული პოლიტიკური კონტროლის ქვეშ. 2012 წლის შემდეგ, მდგომარეობა რადიკალურად შეიცვალა და მოსამართლეები გათვისუფლდნენ პოლიტიკური წინებისგან.

ყოველივე ეს მეტყველებს, რომ ქართული სასამართლო სისტემა განვითარების არასწორ გზაზე დგას. ის მოძრაობს როგორც მთავარი სამოსამართლო ღირებულებების, ასევე – ანგარიშვალდებულებისა და დამოუკიდებლობის საპირისპიროდ. ჩვენი აზრით, ამ გზით საქართველოში დამოუკიდებელი, სამართლიანი და სანდო სასამართლო ვერ შეიქმნება და საჭირო გახდება არსებული სისტემის ფუნდამენტური რეფორმა, რომლის პირველი ეტაპიც, მართლმსაჯულებაში არსებული პრობლემების აღიარება და მათთვის სახელის დარქმევა იქნება. ჯანსაღი სასამართლოს შექმნა მხოლოდ ამის შემდეგ გახდება შესაძლებელი.